

Anexa nr. II la Ordinul ministrului educației nr. 3702/21.04.2021

MINISTERUL EDUCAȚIEI

**Programa școlară
pentru disciplina**

TERAPII ȘI PROGRAME DE INTERVENȚIE

**Învățământ special
Clasele a V-a – a X-a
Dizabilități intelectuale grave, severe și/ sau asociate**

București, 2021

Notă de prezentare

Disciplina de învățământ **Terapii și programe de intervenție** cuprinde gamă variată de activități cu caracter terapeutic- compensatoriu și de abilitare- reabilitare care au ca finalitate dezvoltarea armonioasă a personalității elevului cu dizabilități intelectuale grave, severe și/ sau asociate, abilitarea acestuia cu mecanisme compensatorii, de comunicare independentă în vederea creșterii gradului de autonomie personală și socială.

Programa școlară pentru **Terapii și programe de intervenție** reprezintă o ofertă curriculară pentru clasele din învățământul special primar și gimnazial (de la clasa pregătitoare la clasa a X-a) pentru elevii cu dizabilități intelectuale grave, severe și/sau asociate, având următoarea structură:

- Notă de prezentare
- Competențe generale
- Competențe specifice
- Conținuturi
- Sugestii metodologice.

Disciplina **Terapii și programe de intervenție** face parte din aria curriculară **Terapia specifică și de compensare (individuale/ de grup)**, fiind prevăzută în *Planul-cadru de învățământ pentru învățământul special primar și gimnazial*, dizabilități intelectuale grave, severe și/ sau asociate, Anexa nr. 9 la O.M.E.N. nr. 3622/18.05.2018 privind aprobarea planurilor-cadru pentru învățământul special preșcolar, primar și gimnazial.

Parte integrantă a disciplinelor cu caracter terapeutic, disciplina *Terapii și programe de intervenție* are alocate 8 ore săptămânal/clasă care sunt normate profesorului psihopedagog. Această disciplină de învățământ cuprinde activități terapeutice din următoarele domenii:

- *stimulare multisenzorială*
- *educație psihomotrică*
- *structurarea și dezvoltarea limbajului*
- *tehnici alternative de comunicare*
- *educație ritmică*
- *stimulare cognitivă*
- *tehnici de modelare comportamentală*

Tipul activităților și ponderea acestora în cadrul programul săptămânal se stabilesc de către profesorul psihopedagog în funcție de particularitățile de vârstă și nevoile de dezvoltare ale elevilor, acestea fiind precizate în planurile de intervenție personalizată.

Activitățile din cadrul disciplinei **Terapii și programe de intervenție** se desfășoară în ședințe de aproximativ 15- 45 de minute, individual sau cu grupuri de 2-3 elevi, în cabinete specializate sau în clasa în care este înscris elevul, în parteneriat cu profesorul de psihopedagogie specială sau cu profesorul educator.

Finalitățile activităților propuse în această programă au un caracter aplicativ și terapeutic, urmărind formarea unor competențe în sfera psihomotricității, comunicării, comportamentului și autonomiei personale și sociale, sporind gradul de adaptabilitate al elevilor cu dizabilități intelectuale, în vederea participării active la viața comunității, în concordanță cu viziunea propusă de *Strategia națională privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități 2014-2020 „Politice sociale – de la «reabilitarea» individului la reformarea societății”* și *Strategia europeană pentru persoanele cu dizabilități 2010-2020 „Un angajament reînnoit pentru o Europă fără bariere”* care valorifică la rândul lor potențialul combinat al prevederilor *Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*, ale *Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene* și al *Convenției Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități*.

Achizițiile, transpuse în programă sub forma competențelor (generale și specifice), converg spre dezideratului general de formare a unei personalități apte de a participa activ la viața în familie, de grup profesional și social.

Având în vedere particularități specifice elevilor cu dizabilități intelectuale grave, severe și/ sau asociate, în cadrul disciplinei **Terapii și programe de intervenție**, ponderea cea mai importantă din bugetul de timp o au activitățile de abilitare și reabilitare în domeniul comunicării, de structurare și dezvoltare a limbajului verbal și nonverbal, inclusiv prin metode alternative și augmentative de comunicare.

În elaborarea programei școlare pentru disciplina **Terapii și programe de intervenție** s-au avut în vedere următoarele:

- *adecvarea* curriculumului la realitățile interne ale sistemului de învățământ special și la realitățile societății, având ca obiectiv pregătirea elevului cu dizabilități intelectuale pentru viață și facilitarea integrării socio- profesionale;
- *echilibrarea* ponderii diferitelor activități terapeuice în funcție de particularitățile de vârstă și nevoile de dezvoltare ale elevilor;
- *flexibilitatea* curriculumului, parcurgerea și aplicarea acestuia permițând abordarea diferențiată a elevilor;
- *continuitatea* curriculumului, cu asigurarea unei treceri optime de la un ciclu de învățământ la altul;
- *diversificarea* criteriilor de structurare a conținutului, conform nivelului de dezvoltare atins de elev;
- *corelarea* activităților propuse prin curriculum cu idealul educațional;
- *utilitatea* curriculumului pentru cei cărora se adresează (profesori- elevi- familie- comunitate), relevată prin componentele specifice programei.

Din considerente metodologice, programa școlară pentru disciplina **Terapii și programe de intervenție** a fost structurată pe cicluri de învățământ, pentru nivel primar și gimnazial. Însă având în vedere complexitatea diagnosticelor, multitudinea de sindroame întâlnite, nivelului de severitate și gradul de dizabilitate al elevilor din clasele care parcurg curriculum din *Anexa nr. 9 la O.M.E.N. nr. 3622/ 18.05.2018 privind aprobarea planurilor- cadru pentru învățământul special preșcolar, primar și gimnazial*, activitățile de învățare care se regăsesc în programa de nivel primar se pot desfășura pe tot parcursul școlarității, existând situații posibile în care un elev cu dizabilități intelectuale grave, severe sau asociate să nu atingă la sfârșitul clasei a IV-a nivelul superior al competențelor stabilite pentru învățământul special primar.

Competențe generale

- 1. Receptarea și utilizarea adecvată de mesaje orale în diverse situații de comunicare**
- 2. Receptarea și elaborarea de mesaje scrise în diverse situații de comunicare**
- 3. Utilizarea adecvată a mijloacelor alternative de comunicare în diferite contexte sociale**
- 4. Operarea cu proprietățile obiectelor și fenomenelor din mediul înconjurător prin intermediul experiențelor senzoriale și a proceselor cognitive**
- 5. Utilizarea tehnicilor de autocontrol comportamental și de exprimare adecvată a emoțiilor în contexte diverse**

CLASA a V-a – CLASA a X-a**Competențe specifice și exemple de activități de învățare****1. Receptarea și utilizarea adecvată de mesaje orale în diverse situații de comunicare**

Clasa a V-a – clasa a X-a
<p>1.1. Acordarea de semnificație sunetelor identificate, discriminate și localizate în mediul înconjurător</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de imitare a unor sunete identificate (zgomote, sunete, onomatopee); - exerciții de emisie a sunetelor prin demonstrație și imitație; - exerciții de indicare a sursei care a produs sunetul; - exerciții de asociere a sunetului cu sursa care l-a produs; - exerciții de discriminare a sunetelor; - exerciții de introducere a sunetului în silabe/ cuvinte.
<p>1.2. Descompunerea și recompunerea unei propoziții prin utilizarea metodei fonetice analitico- sintetice</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de compunere și descompunere a propozițiilor în cuvinte, a cuvintelor în silabe, a silabelor în sunete și litere; - exerciții de formulări de propoziții, pe suport imagistic; - exerciții de formulări de propoziții cu cuvinte date; - exerciții de stabilire a locului literelor/ silabelor/ cuvintelor în silabe/ cuvinte/ propoziții; - exerciții de identificare în propoziție a cuvântului în care se află sunetul nou; - exerciții de construire de propoziții prin ordonarea logică a cuvintelor date; - exerciții de completări propoziții lacunare.
<p>1.3. Identificarea semnificației unui mesaj constituit din mai multe unități semantice care nu face parte din experiența personală</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de ascultare activă a unui mesaj verbal; - exerciții de recunoaștere a semnificației unui mesaj verbal simplu; - exerciții de reproducere a unui mesaj verbal simplu; - exerciții de redare a semnificației unui mesaj nou utilizând diverse tehnici (desen, colaj etc.); - exerciții de redare corectă și logică a semnificației unui mesaj verbal nou.
<p>1.4. Formularea de mesaje constituite din mai multe unități semantice, în diverse situații de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de formulare de enunțuri, pe baza unei teme date; - exerciții de transmitere de mesaje, pornind de la o situație dată; - exerciții de utilizare corectă a cuvintelor de legătură, în transmiterea unui mesaj; - exerciții de utilizare a vocabularului activ pentru formularea unor mesaje; - exerciții de utilizare corectă a structurilor gramaticale în formularea unor mesaje.
<p>1.5. Inițierea și susținerea unui dialog respectând regulile acestuia</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de inițiere, susținere și încheiere a unui dialog pe o temă dată; - exerciții de formulare de propoziții interogative; - exerciții de formulare de răspunsuri, pornind de la o temă dată; - exerciții de elaborare de diferite enunțuri/ formulare de propoziții pe o temă dată; - exerciții de integrare în dialog a formulelor de politețe; - jocuri de rol pentru însușirea regulilor dialogului.

2. Receptarea și elaborarea de mesaje scrise în diverse situații de comunicare**Clasa a V-a – clasa a X-a****2.1. Formularea unui enunț logic, pe baza unei succesiuni de imagini, folosind cuvinte proprii**

- exerciții de redare în scris a unui enunț, pe baza unor imagini date;
- exerciții de formulare în scris de propoziții cu cuvinte date;
- exerciții de exprimare în scris a unui mesaj pe o temă dată;
- exerciții de compunere a unui text scurt, pe baza unor imagini/ cuvinte date;
- exerciții de redactare a unui enunț, pe baza unor imagini date, folosind cuvinte proprii;
- exersarea regulilor de comunicare în scris.

2.2. Citirea cuvintelor și a propozițiilor

- exerciții de citire a cuvintelor mono/ bisilabice/ trisilabice;
- exerciții de completare a unor cuvinte lacunare;
- exerciții de compunere/ descompunere de cuvinte date;
- exerciții de citire de propoziții, pe suport imagistic;
- exerciții de formulări de propoziții din cuvinte date;
- exerciții de citire a propozițiilor simple, prin ordonări de cuvinte;
- exerciții de completare de propoziții lacunare;
- exerciții de transformare a propozițiilor simple în propoziții dezvoltate;
- exerciții de citire de propoziții afirmative, exclamative, interogative.

2.3. Redarea cu cuvinte proprii a semnificației unor texte scrise simple

- exerciții de redare, pe baza de întrebări, a conținutului unui text;
- exerciții de integrare în enunțuri a cuvintelor/ expresiilor noi întâlnite într-un text;
- exerciții de înțelegere a conținutului unui text și redarea lui în mod logic;
- exerciții de înțelegere a semnificației unor texte și utilizarea lor în situații adecvate.

2.4. Scrierea de cuvinte și propoziții simple

- exerciții de scriere a cuvintelor (mono/ bisilabice/ trisilabice) cu suport imagistic;
- exerciții de scriere a grupurilor de litere;
- exerciții de transpunere în scris (copiere) de cuvinte și propoziții simple;
- exerciții de scriere după dictare a unor cuvinte și propoziții simple;
- exerciții de completare de cuvinte/ propoziții lacunare;
- exerciții de compunerea de cuvinte cu silabe date;
- exerciții de despărțire în silabe;
- exerciții de scriere a unui mesaj .

2.5. Aplicarea în scris a normelor elementare de ortografie și punctuație

- exerciții de așezare corectă în pagină a textului;
- exerciții de scriere corectă, lizibilă a cuvintelor, propozițiilor și textelor scurte;
- exerciții de completare de propoziții, texte simple cu semnele de punctuație corespunzătoare;
- exerciții de transpunere în scris a unui text (prin copiere, dictare), cu respectarea semnelor de punctuație;
- exerciții de despărțire a cuvintelor în silabe la sfârșitul rândului;
- exerciții de scriere corectă grupurilor de litere;
- exerciții de transpunere (prin transcriere/ dictare) a unui text simplu, utilizând corespunzător semnele de punctuație.

2.6. Redactarea unor texte simple, în diverse contexte de comunicare

- exerciții de transformare a propozițiilor simple în propoziții dezvoltate;
- exerciții de redare în scris a unui text simplu, pe baza unor imagini date
- exerciții de redactare a unui text pe baza de întrebări
- exerciții de transmitere a unor mesaje utilizând diverse dispozitive digitale;
- exerciții de redactare a unor texte funcționale simple.

3. Utilizarea adecvată a mijloacelor alternative de comunicare în diferite contexte sociale

Clasa a V-a – clasa a X-a
<p>3.1. Transmiterea de mesaje adecvate contextului situațional, prin integrarea elementelor de limbaj expresiv sau corporal în comunicare</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de preluare și de imitare a modelului mimico- gestual al profesorului; - exerciții de exprimare a unor sentimente utilizând limbajul expresiv și/ sau corporal; - exerciții- joc de exprimarea opiniilor folosind mimică/ gesturi/ pictograme adecvate; - exerciții de descriere a obiectelor folosind mimică/ gesturi/ pictograme adecvate; - exerciții de identificare și numirea unor trăsături ale ființelor din mediul apropiat limbajul expresiv și/ sau corporal; - exerciții de adoptare a unui limbaj expresiv sau corporal adecvat diferitelor situații de comunicare; - exerciții de identificare a corespondenței elementelor verbale cu cele non- verbale; - jocuri didactice de expresie mimico- facială și pantomimică; - joc de rol pe teme diferite, cu oferirea de modele comportamentale nonverbale.
<p>3.2. Înțelegerea enunțurilor formulate cu ajutorul pictogramelor</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de citire a unui text redat prin pictograme; - exerciții de desprindere a semnificației unui enunț formulat cu ajutorul pictogramelor; - exerciții de realizare a unei sarcini mai complexe prezentată pictografic, gestual și verbal; - exerciții de redare cu propriile cuvinte/ cu ajutorul pictogramelor a ideilor dintr-un text simplu. - exerciții- joc de redare de răspunsuri la întrebări formulate cu ajutorul pictogramelor; - exerciții de aplicare a unor instrucțiuni simple după citirea acestora în cartea de comunicare sau pe dispozitivul electronic de comunicare.
<p>3.3. Formulează mesaje utilizând table de comunicare și/sau dispozitive electronice de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții- joc de utilizare a pictogramelor pentru a formula răspunsuri la întrebări; - exerciții de formulare de mesaje referitoare la categorii de obiecte, ființe, acțiuni din mediul apropiat, utilizând pictograme adecvate; - exerciții de utilizare a formulelor de salut, de prezentare, de permisiune și de solicitare, cu ajutorul cărților și dispozitivelor electronice de comunicare mai complexe; - prezentarea logică și cronologică a unor pictograme care corespund momentelor unei întâmplări imaginare/ trăite; - exerciții de comunicare liberă între profesor- elev/ elev- elev cu ajutorul cărții de comunicare; - exerciții de utilizare, în situații concrete de viață, a dispozitivelor de comunicare disponibile (table de comunicare, cărți de comunicare, dispozitive electronice); - jocuri situaționale de rol, cu utilizare a cărților și/ sau dispozitivelor de comunicare.

4. Operarea cu proprietățile obiectelor și fenomenelor din mediul înconjurător prin intermediul experiențelor senzoriale și a proceselor cognitive

Clasa a V-a – clasa a X-a
<p>4.1. Descrierea proprietățile obiectelor și fenomenelor din mediul înconjurător</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de explorare și descoperire a obiectelor și fenomenelor, prin antrenarea mai multor analizatori. - exerciții de discriminare a proprietăților obiectelor și fenomenelor din mediul înconjurător, perceptibile pe baza simțurilor; - exerciții de descriere a proprietăților obiectelor și fenomenelor din mediul înconjurător prezentate în imagini, planșe, conținuturi audio-vizuale;

- exerciții de comparare a obiectelor folosind drept criteriu proprietățile lor;
- exerciții de descriere a caracteristicilor fenomenelor în funcție de momentul producerii acestora;
- exerciții-joc de asociere obiecte- proprietăți cu verbalizare;
- exerciții de descriere a caracteristicilor obiectelor și fenomenelor pornind de la prezentarea unor povești sau filme tematice.

4.2. Utilizarea structurilor perceptiv-motrice de bază în contexte variate

- exerciții pentru formarea noțiunilor de culoare (roșu, galben, albastru, verde); mărime (mare- mic; lung- scurt; subțire- gros etc); formă (punct, linie, cerc, pătrat etc), direcție (dreapta- stânga; înainte- înapoi, etc.), poziție (orizontal, vertical, oblic, sus, jos, pe, între, etc.):
 - exerciții de identificare, sortare obiectuală și imagistică, după mai multe criterii, cu verbalizare;
 - exerciții de identificare, sortare imagistică, utilizând diferite dispozitive digitale, cu verbalizare;
 - exerciții de sinteză perceptuală (puzzle, incastrare, completare imagine lacunară etc.);
 - exerciții de localizare a poziției unui obiect în raport cu schema corporală și în relație cu alte obiecte;
 - exerciții de redare a poziției obiectelor în plan imagistic;
 - exerciții de orientare în spațiul restrâns (foaie de bloc/ caiet de desen) după repere date (puncte de sprijin);
 - exerciții- joc de asociere a momentelor zilei cu activitățile corespunzătoare;
 - exerciții- joc de orientare temporală: completarea calendarului anotimpurilor;
 - exercițiu- joc de ordonare a unor imagini în ordine cronologică.

4.3. Utilizarea corectă a elementelor schemei corporale

- exerciții- joc de identificare și numire a elementelor principale și de detaliu ale schemei corporale proprii și ale partenerului: în oglindă, pe un coleg/ pe o păpușă, în imagini;
- exerciții de observare a alcătuirii corpului:
 - exerciții de folosire a fiecărui segment al corpului, la comandă verbală;
 - joc didactic cu vocabular imagistic-noțiuni corporale;
- exerciții- joc de imitare a posturii unui coleg sau a unui personaj dintr-o imagine;
- exerciții- joc de reconstituire imagistică a corpului uman (puzzle, completare de imagini lacunare);
- reprezentarea schemei corporale în plan obiectual-acțional și imagistic
- exerciții de construcție/ desenare a figurii umane, cu/ fără model;
- exercițiu ludic: asocierea unor obiecte cu părțile corespunzătoare ale corpului;
- jocuri cu marionete/ jocuri de rol.

4.4. Aplicarea adecvată a schemelor senzorio-motorii în activități practice diverse

- exerciții de coordonare oculo- motorie, cu antrenarea membrului superior dominant;
- exerciții de orientare, prin raportare la schema corporală și alte repere;
- exerciții de localizare a poziției unui obiect în raport cu schema corporală și în relație cu alte obiecte;
- exerciții senzoriale și motorii, cu antrenarea progresivă a tuturor părților corpului:
 - exerciții de folosire alternativă a membrilor în joc;
 - exerciții de stimulare a musculaturii fine a mâinilor/ degetelor;
 - exerciții de manipulare adecvată a diferitelor obiecte;
- exerciții ludice de exprimare gestuală și posturală, însoțită de linie muzicală sugestivă.

5. Utilizarea tehnicilor de autocontrol comportamental și de exprimare adecvată a emoțiilor în contexte diverse

Clasa a V-a – clasa a X-a

5.1. Diferențierea reacțiilor emoționale adecvate și neadecvate în diferite contexte social

- exerciții de identificare a diferitelor tipuri de emoții în imagini, texte, filme, videoclipuri;
- vizionarea de filme cu identificarea reacțiilor emoționale adecvate și neadecvate a diferitelor personaje;
- jocuri de rol pentru exprimarea unor răspunsuri emoționale la diferite situații concrete de viață;
- exerciții-joc de evidențiere a relațiilor sociale;
- exerciții de observare dirijată a unor situații reale;
- exerciții aplicative de comunicare și comportare civilizată în diverse situații;
- exerciții de recunoaștere și deosebire, în diferite contexte de viață, a unor reacții emoționale adecvate și neadecvate;
- discuții pe marginea unor texte cu suport imagistic sugestiv;
- exerciții- joc de simulare a unor situații de viață pe tema conflictelor din cadrul grupurilor de apartenență;
- exerciții de terapie de grup;
- jocuri de rol bazate pe empatie;
- dramatizări pe baza unor povestiri tematice;
- joc de rol cu finalități diferite;
- discuții pe marginea unor texte cu suport imagistic sugestiv.

5.2 Manifestarea unor comportament adecvate în contexte sociale variate

- exerciții de lectură a unor texte pe teme date, pe baza a diferite sentimente (respect/ lipsa de respect; curaj/ frica, lașitatea; bunătate/ răutate; sinceritatea/ minciună etc)
- jocuri de rol pe teme privind raporturile între oameni (prietenie/ dușmănie; cooperare/ răutate etc.)
- discuții tematice cu privire la anumite situații din experiența proprie care necesită manifestarea autocontrolului;
- exerciții de identificare a stimulilor care perturbă derularea unei activități în bune condiții;
- exerciții pentru identificarea particularităților sentimentelor de eșec, de pierdere, de frustrare;
- exerciții pentru antrenarea mecanismelor de autocontrol asupra reacțiilor motrice;
- exerciții de utilizare în comunicarea cu ceilalți a modalităților de ascultare activă;
- discuții de grup, pe baza experienței personale, despre comportamentul agresiv și consecințele acestuia;
- realizarea unui inventar de situații care implica diferite manifestări emoționale și răspunsurile adecvate acestora;
- discuții tematice;
- joc de rol;
- dramatizări.

Conținuturi

Domenii de conținut	Clasa a V-a – clasa a X-a
Comunicarea orală	<ul style="list-style-type: none"> - Citirea cu suport imagistic - Cuvinte mono, bisilabice și propoziții simple - Metoda globală - Metoda analitico- sintetică - Elaborarea de mesaje orale adecvate contextului - Descifrarea mesajului recepționat - Propoziția simplă și dezvoltată - Coerența și logica exprimării în propoziție - Propoziția enunțiativă, exclamativă, interogativă - Vorbire reflectată și independentă - Dialogul - Reguli de comunicare - Lexicul: vocabular tematic - Structuri gramaticale
Comunicarea scrisă	<ul style="list-style-type: none"> - Scrierea corectă a literelor mari și mici de mână - Scrierea corectă a cuvintelor - Îmbinarea cuvintelor în propoziții simple și dezvoltate - Transpunerea corectă în scris a literelor, cuvintelor, a propozițiilor simple (copiere, dictare) - Scrierea unor texte scurte - Înțelegerea semnificației unui mesaj scris - Ortografie și punctuație - Scrierea funcțională
Mijloace alternative de comunicare	<ul style="list-style-type: none"> - Comunicare augmentativă și alternativă: desene, fotografii, cărți de comunicare cu pictograme, limbaj mimico-gestual, Makaton, Signalong, PECS, tehnologii asistive (dispozitive low și high-tech)
Obiecte și fenomene din mediul înconjurător	<ul style="list-style-type: none"> - Proprietăți ale obiectelor și fenomenelor din mediul înconjurător - Structuri perceptiv- motorice de bază - Schema corporală - Scheme senzorio- motorii utilizate în activități practice diverse
Reguli și norme de comportament adecvat	<ul style="list-style-type: none"> - Relaționarea în cadrul grupului - Norme de comportament adecvat
Dezvoltare socio-emoțională	<ul style="list-style-type: none"> - Manifestări emoționale - Managementul emoțiilor - Controlul și autocontrolul - Importanța autocontrolului - Tehnici de autocontrol
Tehnici de autocontrol	<ul style="list-style-type: none"> - Factori de risc - Comportamentul în situații limită - Gestionarea propriilor emoții - Empatia - Modalități de rezolvare a conflictelor din cadrul grupurilor de apartenență - Mecanisme de autocontrol

Sugestii metodologice

Sugestiile metodologice au rolul de a orienta cadrul didactic în aplicarea programei școlare de **Terapii și programe de intervenție** pentru proiectarea și derularea activităților specifice de: *stimulare multisenzorială, educație psihomotrică, structurarea și dezvoltarea limbajului, tehnici alternative de comunicare, educație ritmică, stimulare cognitivă, tehnici de modelare comportamentală.*

Activitățile de „**Terapii și programe de intervenție**” se stabilesc în funcție de tipul de dizabilitate și de nivelul de severitate al diagnosticului elevului și se realizează prin planuri de intervenție personalizată de către profesorul psihopedagog; orele din această categorie sunt alocate pe clasă/ pe săptămână.

De asemenea, aceste tipuri de activități se desfășoară în ședințe de aproximativ 15-45 de minute, individual sau cu grupuri de 2-3 elevi, în cabinete specializate sau în clasa în care este înscris elevul, în parteneriat cu profesorul de psihopedagogie specială sau cu profesorul educator.

Cadrul didactic va urmări ca actul educational- terapeutic- compensatoriu să vizeze crearea unor situații de învățare cu un pregnant caracter terapeutic- compensatoriu, în vederea formării unor competențe în sfera cunoașterii, dar și creșterea gradului de adaptabilitate și independență al elevilor cu dizabilități intelectuale.

Pentru aplicarea în mod eficient a programei de „Terapii și programe de intervenție” este necesar să evidențiem câteva idei cu caracter general care definesc strategia de organizare și aplicare a acestui tip de activități de intervenție:

- programarea activitatilor se va face în funcție de caracterul terapeutic al educației;
- elaborarea de programe de intervenție educational-terapeutice personalizate;
- utilizarea unor structuri de activitate integrate bazate pe principiul interdisciplinarității;
- evaluarea trebuie privită ca o componentă esențială de valorificare a rezultatelor și de optimizare a proceselor incluse în derularea actului educațional- terapeutic- compensatoriu.

Strategii didactice:

Metodele de învățământ vor fi selectate în raport cu contribuția specifică în formarea competențelor, conținutul activităților educațional- terapeutice și cu particularitățile elevilor (vârsta, nivelul dezvoltării psihice, tipul și gradul dizabilității, specificitatea mijloacelor de comunicare alternative). Se pot utiliza o varietate de metode didactice: metode de simulare, metode activ- participative, demonstrația, metoda imitației, a modelării, a fragmentării operațiilor în secvențe mici și înlănțuirea lor, metode specifice de structurare și organizare spațio- temporală, metode de terapie comportamentală etc

Metodele de simulare (bazate pe *jocul didactic* și *dramatizare*) pot fi aplicate cu succes, facilitând participarea activă, emoțională a elevilor, constituind și un mijloc de socializare și interrelaționare.

În contextul activităților didactice specifice învățământului special *metoda demonstrației, a modelării sau a imitației* sunt potrivite și eficiente în actul educational-terapeutic- compensatoriu datorită compatibilității dintre specificul lor și particularitățile de învățare ale elevilor cu dizabilități.

Utilizarea *metodelor activ-participative* vor permite elevului cu dizabilități intelectuale atingerea competențelor prin efort personal sau prin colaborare cu alți colegi. Specific acestor metode este faptul că stimulează interesul pentru cunoaștere, facilitează contactul cu realitatea înconjurătoare și dezvoltă învățarea prin cooperare. Acestea contribuie la formarea competențelor referitoare la ascultarea activă, luarea deciziei, autonomiei personale, responsabilității și participării sociale.

Selecția, stabilirea și integrarea *mijloacelor de învățământ* în cadrul activităților educațional-terapeutice se realizează prin corelarea permanentă a acestora cu specificul competențelor vizate, al conținuturilor concrete și al metodelor și procedeele didactice utilizate. Se va avea permanent în vedere particularitățile utilizării mijloacelor de învățământ în educația specială: importanța mijloacelor concret-intuitive la elevii cu

dizabilități intelectuale; utilizarea mijloacelor moderne audio-vizuale și informatice, precum și utilizarea de softuri educationale.

În cazul elevilor cu dizabilități intelectuale unele mijloace pot avea și un rol compensator, antrenând dezvoltarea unor competențe specifice.

Planificarea și proiectarea didactică:

Programa școlară reprezintă documentul curricular oficial de referință pentru elaborarea planificării anuale și semestriale.

Planificarea, ca activitate de organizare a actului educational- terapeutic-compensatoriu se concretizează în elaborarea planificării calendaristice, care cuprinde planificarea anuală și semestrială a activităților, urmate de elaborarea programelor de intervenție.

Elaborarea planificării calendaristice presupune parcurgerea următoarelor etape:

- corelarea competențelor specifice cu conținuturile prezentate în programa școlară;
- stabilirea unităților de învățare;
- stabilirea succesiunii parcurgerii unităților de învățare;
- stabilirea bugetului de timp necesar pentru fiecare unitate de învățare.

Planificarea anuală poate fi realizată potrivit tabelului de mai jos:

Nr. crt.	Unitatea de învățare	Competențe specifice	Nr. ore	Observații

Planificarea anuală presupune:

- identificarea unităților de învățare și a succesiunii acestora;
- asocierea unităților de învățare cu competențele specifice;
- eșalonarea în timp (precizarea numărului de ore pentru fiecare unitate de învățare).

Planificarea semestrială poate fi elaborată astfel:

Nr. crt.	Unitatea de învățare	Competențe specifice	Conținuturi	Nr. ore/ perioada	Observații

Planificarea semestrială presupune parcurgerea următoarelor etape:

- realizarea asocierilor dintre competențele specifice și conținuturi;
- distribuirea conținuturilor pe unități de învățare;
- stabilirea succesiunii de parcurgere a unităților de învățare;
- alocarea timpului considerat necesar pentru fiecare unitate de învățare.

Având în vedere specificul activităților de *Terapii și programe de intervenție*, proiectarea activităților educational- terapeutice se realizează prin **planul de intervenție personalizat**. Acesta reprezintă un instrument educațional de planificare și programare a activităților educațional- terapeutice și de concentrare a intervențiilor, pe baza unui proces de identificare a capacităților, abilităților, competențelor elevilor cu dizabilități intelectuale.

Programul de intervenție personalizat cuprinde o primă parte care se referă la datele de identificare ale elevului, urmand, ca cea de a doua parte să descrie, pe scurt, dificultățile pe care le întâmpină elevul (acestea constituind rezultate ale evaluării complexe). Pe baza acestor rezultate se stabilesc prioritățile de intervenție, concretizate în activități cu caracter educational- terapeutic- compensatoriu și structurate într-un program care cuprinde: competențe, conținuturi, precum și metode și mijloace de realizare.

Programul de intervenție personalizat poate fi structurat, conform următorului tabel:

Competențe	Conținuturi	Metode și mijloace de realizare	Perioada de intervenție	Criterii minimele de apreciere a progreselor	Metode și instrumente de evaluare

Revizuirea programului de intervenție se face în funcție de rezultatele evaluărilor periodice care consemnează obiectivele realizate, dificultățile întâmpinate, precum și metodele care au avut impact ridicat, fie el pozitiv sau negativ.

Evaluarea

Evaluarea elevilor cu dizabilități intelectuale se realizează în contexte diferite, atât prin metode tradiționale, cât și prin metode moderne de evaluare. Ea are o funcție puternic ameliorativă, întreg procesul educațional- terapeutic- compensatoriu adaptându-se permanent în funcție de rezultatele acestuia.

Având în vedere faptul că activitățile la de **Terapii și programe de intervenție** nu se realizează aprecierea prin note sau calificative, va fi utilizată preponderent evaluarea de progres, raportată la competențele vizate prin documentele de proiectare a intervenției educațional- terapeutice- compensatorii.

Contexte, factori și medii de instruire

Spre deosebire de activitățile de predare- învățare- evaluare care se desfășoară de regulă, în sălile de clasă, activitățile educațional- terapeutice- compensatorii, prin specificul lor, se pot desfășura în cabinete specializate sau în clasa în care este înscris elevul, în parteneriat cu profesorul de psihopedagogie specială sau cu profesorul educator.

În proiectarea acestui tip de activități se va avea în vedere corelarea metodelor și mijloacelor adecvate cu contextele și mediile de intervenție cele mai potrivite demersului educațional- terapeutic- compensatoriu.

Bibliografie

1. Anca, M.,(2003), *Logopedie*, Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană,;
2. Cozma, A., (2008), *Psihopedagogia comunicării la copiii cu dizabilități mintale*, București: Editura RAR;
3. Cucuș, C., (2000), *Pedagogie generală*, Iași: Editura Polirom;
4. Gherguț, A., (2005), *Sinteze de psihopedagogie specială, Ghid pentru concursuri și examene de obținere a gradelor didactice*, Iași: Editura Polirom;
5. Popovici, D.V., (2000), *Dezvoltarea comunicării la copiii cu deficiențe mintale*, București: Editura Pro Humanitate;
6. Popovici, D.V. (coord.), (2016), *Strategii de comunicare augmentativă și alternativă pentru copiii nonverbalii*, București: Editura Universității din București;
7. Popovici, D.V., Racu, A., Dani, A., Crețu, V., (2009), *Intervenția recuperativ-terapeutică pentru copiii cu dizabilități multiple*, Chișinău: Editura Ruxandra;
8. Verza, E., Verza, E. F. (coord), (2011), *Tratat de psihopedagogie specială*, București: Editura Universității din București;
9. Verza, E., (2003), *Tratat de logopedie*, vol. I, București: Editura Fundației Humanitas;
10. Verza, E., (2009), *Tratat de logopedie*, vol. II, București: Editura Semne;
11. Vrăsmaș, E.,(1999), *Învățarea scrisului - o perspectivă comprehensivă și integrativă*, București: Editura Pro Humanitate;
12. Vrăsmaș, E., Stănică, C., (1997), *Terapia tulburărilor de limbaj – Intervenții logopedice*, București: Editura Didactică și Pedagogică;

13. Vlad, M., Ghilaș, I., Cozma, A., Vasiliu, C.-M., (2009), *Dicționar enciclopedic de Psihopedagogie specială*, București: Editura Fundației Culturale Marin Speteanu;
14. *** Legea Educației Naționale Nr. 1/2011 și actele normative subsecvente acesteia, referitoare la învățământul special și special integrat;
15. *** Planurile-cadru, programele școlare în vigoare;
16. *** (2016) Repere pentru proiectarea și actualizarea curriculumului național. Document de politici educaționale, Institutul de Științe ale Educației;
17. *** (2014) Metodologia privind elaborarea și aprobarea curriculumului școlar-planuri-cadru de învățământ și programe școlare, anexă la O.M. nr. 3593/18.06.2014.

Grupul de lucru:

Liana Maria MITRAN, Coordonator Ministerul Educației și Cercetării
Romeo Adrian COZMA, Inspectoratul Școlar al Municipiului București

Nume, prenume	Instituție de apartenență
Cozma Romeo Adrian	Inspectoratul Școlar al Municipiului București
Mozer-Schonborn Lucian	Școala Gimnazială Specială Nr. 7 București
Vasile Marinela	Școala Gimnazială Specială „Constantin Păunescu” București
Suță Lizia	Școala Gimnazială Specială „Constantin Păunescu” București
Perșinaru Sorina Marinela	Școala Gimnazială Specială Nr. 2 București
Ionescu Corina	Școala Gimnazială Specială Nr. 2 București
Meran Mariana	Școala Gimnazială Specială „Sf. Nicolae” București